

BODHI (sansk. oświecenie, przebudzenie) — najdoskonalsza wiedza, po której osiągnięciu człowiek staje się buddhą lub jiną; w pierwotnym buddyzmie uchwycenie i dokładne zrozumienie „czterech szlachetnych prawd” buddyjskich dotyczących cierpienia; obecnie wiedza posiadana przez arhantów i bodhisattwów, a także tych buddhów, którzy postanowili nie przekazywać jej innym; nadto drzewo, pod którym Budda miał doznać oświecenia, otaczane przez buddystów szczególnym kultem.

Wg buddyzmu do osiągnięcia b. konieczne jest siedem cech psychicznych: czujność, dociekliwość, energia, zadowolenie, spokój, skupienie i obojętność wobec doznań przyjemnych i przykrych; termin b. jest używany w przeciwieństwie do „doskonałego i całkowitego oświecenia” (samyaksambodhi), tj. wiedzy buddów, którzy przekazywali ją dalej.

Drzewo B. znajduje się w Bodhgaja w pñ.-wschodnich Indiach; jest ono jedną z największych świętości buddyzmu i celem tradycyjnych pielgrzymek; wokół B. zbudowano wiele świątyń. Misja wysłana 254 przed Chr. przez cesarza Asiokę w celu wprowadzenia buddyzmu na Cejlonie oprócz relikwii Buddy i jego miski jałmużnej zawiozła także gałąź drzewa B.; zasadzenie jej w Ahuradhapuraja (gdzie obecnie znajduje się wyrosłe z niej drzewo) było znakiem utrwalenia się wpływów buddyzmu na wyspie; z Ahuradhapuraja przenoszono szczepionki drzewa B. do innych miejscowości Cejlonu; obecnie tzw. dom drzewa B. jest stałym elementem cejlońskiej świątyni buddyjskiej, a drzewo dorównuje pod względem świętości relikwiom Buddy. Wyniki badań archeologicznych potwierdzają, że kult drzewa B., zarówno w Indiach, jak i na Cejlonie, nawiązywał do dawniejszych form kultu roślinności i bóstw płodności; w okresie wedyjskim została opracowana mistyczna interpretacja symboliki świętego drzewa, którą buddyzm przejął i częściowo przekształcił dla własnych celów. Dla buddystów B. to nie tylko drzewo kosmiczne i model struktury makrokosmosu, lecz także symboliczne wyobrażenie Buddy w postaci Drzewa Poznania; niektóre elementy kultu drzewa B. przeniknęły na Cejlon do ludowych form chrześcijaństwa i łączy się je z postacią Adama biblijnego oraz rajskim drzewem wiadomości dobrego i złego.

Bibliografia: H. Kern, *Manual of Indian Buddhism*, Str 1896, 65–67; W. Rahula, *History of Buddhism in Ceylon*, Colombo 1956 (passim); F. D. K. Bosch, *The Golden Germ, an Introduction to Indian Symbolism*, Hg 1960, 65–99; *The Pali Text Society's Pali-English Dictionary*, Lo 1966, 491; J. S. Siemieka, *Istoria buddyzmu na Cejlonie*, Mwa 1969, 123–133; M. Mejor, *Buddyzm*, Wwa 1980; *Buddyzm. Wybór tekstów i opracowanie*, Kr 1987.

Adam Karp